

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

- a tudományos intézmények közötti ésszerű munkamegosztás előnyeire;
- a kutatásszakközpontok alapján a még sokrétűbb együttműködésre;
- a hatékonyabb információcserére;
- a közös monográfiák és más publikációk közzétételére;
- a nemzetközi tanácskozások és konferenciák munkájában a rendszeresség fokozására;
- a hosszabb tanulmányutak feltételeinek megalapozására;

— a legaktuálisabb elméleti, illetve műszaki-tudományos problémák kutatásában a komplexitás követelményei szerint az úgynevezett alkotócsoporthozátására.

A konferencia magas elméleti színvonalára és az ennek nyomán közösen aláírt záródokumentum alapján a tudományágunk területén folyó kutatómunka gyors fellendülésére már a közeljövőben számíthatunk.

A MEZŐGAZDASÁGI ÁR- ÉS PÉNZÜGYI RENDSZER TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK KÉRDÉSEI¹

MEGYERI FERENCNÉ

A termékek árának alapvető funkciója, hogy helyesen orientáljon és ösztönözzön a gazdasági döntésekben, segítse elő a gazdasági erőforrások hatékony felhasználását és növelését, a gazdaságos fogyasztási struktúra, a kereslet és kínálat egyensúlyának kialakulását.

A mezőgazdasági árrendszer továbbfejlesztésének szükségessége azért merült fel, mert az 1966. évi párthatározatban megfogalmazott célkitűzések megvalósítása nem volt következetes, továbbá a világ-gazdaságban az utóbbi években bekövetkezett és a magyar népgazdaság növekedésének feltételeit is megváltoztató folyamatok hatására olyan központi intézkedésekre került sor, amelyek nem változtatták meg az irányítási rendszer alapkonceptióját, csupán kényszermegoldásnak tekinthetők.

Az árrendszer továbbfejlesztésének célja, hogy

- a belföldi árakat közelítsük a világpiacihoz, mégpedig oly módon, hogy a jövedelmezőség kifejezze a jelenlegi hazai érdekeltiségi viszonyokat;
- a mai követelményekhez igazítsuk távlati valutáris viszonyainkat. A kereskedelmi és nem kereskedelmi szférában egységes árfolyam kialakítása látszik szükségesnek;

— a jelenlegi negatív kétszintűség felszámolásával a pozitív kétszintűség alakuljon ki;

— az eszközleltési járulék megszűnjön és az eszközarányos jövedelem csökkenjen;

— a fogyasztói árarányok alapvetően kövessék a termelői árarányokat;

— rugalmasabb ármechanizmus alakuljon ki.

A fenti célokat természetesen a mezőgazdaság sajátosságainak megfelelően — az általános gazdasági hatékonyság növelése mellett — kell megvalósítani. Ilyen sajátos körülmény a mezőgazdasági termelésben, amely a többi népgazdasági ágra nem jellemző:

- a természeti tényezők hatása,
- a föld mint termelési tényező,
- a többszektorság és a szövetkezeti tulajdon.

Lényeges szempont az árak szerepének növelése, a mezőgazdasági termelői (felvásárlási) és az élelmiszerárak kapcsolatának erősítése.

A továbbfejlesztés során a pénzügyi szabályozókban jelezhető lényeges változás az állami támogatás és a folyó preferenciák csökkentése. Elképzeltető az üzemviteli támogatás egyes összetevőinek (például műtrágyára, növényvédő szerre, beszerzési árkedvezmény stb.) megszüntetése is. A kedvezőtlen adottságú gazdaság-

¹ Összeállítva Villányi Miklósnak a Kossuth Klubban 1978 februárjában elhangzott előadása és a hozzászólások alapján.

gok fejlesztési támogatása továbbra is megmarad, bár ezen belül szóba került a gépvásárlásra vonatkozó támogatás esetleges megszüntetése is.

Felvetődött az *árcentrum* kérdése. A termelői ár vonzásközpontja (*centruma*) az áru újratermeléséhez társadalmilag szükséges — a megfelelő mértékű tiszta jövedelmet is tartalmazó — hazai ráfordítás. A központi árszámításokban a centrum nagyságát általában az átlagos ráfordítás figyelembevételével lehet leginkább megközelíteni. Esetenként azonban az átlagos ráfordítástól felfelé vagy lefelé eltérő ráfordítások nagyságát és jövőbeni alakulásának tendenciáját is figyelembe kell venni.

A mezőgazdaságban a természeti adottságok különbözősége miatt jelentős árfolyásoló szerepe van az átlagosnál magasabb, de társadalmilag tartósan szükséges ráfordításnak. Az áraknak azonban nem kell fedezetet nyújtaniuk a legrosszabb földeken gazdálkodó vállalatok termelési költségeire. Az ilyen veszteséges termelés átmeneti fenntartása költségvetési támogatást igényel.

A mezőgazdasági termelői árakat tehát az átlagos vagy az annál kedvezőtlenebb, de nem a legrosszabb természeti feltételek között folyó nagyüzemi termelés ráfordításaira kell alapozni, amely a lekötött eszközöket és az élő munkát az átlagos színvonalon hasznosítja.

Az árakban megfelelő eszközarányos tiszta jövedelemnek kell realizálnia. A tiszta jövedelem eszközarányos részének átlagos mértékét célszerű úgy meghatározni, hogy az fedezze a termelésbővítés eszközszükségletét. Az iparban 10%-os eszközarányos nyereség, a mezőgazdaságban — figyelembe véve a fejlesztési támogatás színvonalát, a differenciáltság megfelelő mértékű fenntartását — 8%-os eszközarányos tiszta jövedelem látszik indokoltnak.

Az eszközarányos nyereség egy részét a költségvetés elvonja, mivel a beruházások bizonyos részét központi döntések alapján határozzák el, így ennek fedezetét elvonások formájában kell megteremteni. A jelenlegi megítélés szerint a nyereségadó formájában való elvonás felel meg legjobban az árrendszerrel szemben támasztott követelményeknek.

Az árképzés ismert elvei alapján a mezőgazdasági árszínvonal bizonyos mértékű emelése válik szükségessé. A vizsgálatok egyik súlyponti kérdése jelenleg annak megállapítása, hogy az árképzés elvileg megfogalmazott követelményei milyen árszint elérését indokolják. Az árszint emelésének mértéke még nem konkretizálódott.

A számításokat ÁKM rendszerű népgazdasági modellel végezték. A modell 1975. évi alapadatok felhasználásával készült, a mezőgazdasági termékek paramétereit a MÉM STAGEK reprezentációs adatbázisa alapján alakították ki.

A felvásárlási árszínvonal emelésének mértékére mérséklőleg hat az ipari árindex csökkenése. A mezőgazdaságban az ipari anyagok felhasználása 1980-ra meghaladja a 70%-ot. Az ágazat nagy ipari anyag- és eszközigenysége miatt az ipari árszint csökkenésének jelentős szerepe van abban, hogy a mezőgazdasági és az ipari árak arányosságát, továbbá az élelmiszerek termelői és fogyasztói ára közötti összhangot meg tudjuk-e teremteni.

A mezőgazdaságban arányeltolódás jön létre az árarányok tekintetében a növénytermelés és az állattenyésztés között — az utóbbi javára.

A mezőgazdaság egyik legfontosabb termelőeszköze a föld, amely korlátozottan áll rendelkezésre. A modellben az eszközarányos jövedelem kalkulálásakor a föld értékét is figyelembe vették.

Az árrendszer és ármechanizmus tökéletesítése során néhány bizonytalansági tényezővel számolni kell. Így továbbra is problémát jelent az ipari anyagok árindexének változása, a külkereskedelmi és a hazai árak kapcsolata. Az árak kialakításának alapjai a hazai ráfordítások lesznek. Az árak kis- és nagyüzemek szerinti differenciálása a jelenleginél szűkebb körben és kisebb mértékben ugyan, de valószínűleg elkerülhetetlen lesz. Feltételezhető, hogy szükségessé válik a nagyüzemi felár megállapítása.

A termelői árak változtatása befolyásolja a fogyasztói árak alakulását. Az 1976. évi árakat figyelembe véve különböző elképzelések vannak az élelmiszeripari fogyasztói árak módosításával kapcsolatban. Például az élvezeti cikkek ár-emelése forgalmi adóval lenne megoldható.

Az előadást hozzászólások követték, az elhangzottakat az alábbiakban foglalom össze:

— Megoszlott a vélemény a föld értékelésével kapcsolatban. A hozzászólók egy része a földértékelés fontosságát hangsúlyozta, de elhangzott olyan vélemény is, amely szerint az utóbbi helyett a nyereségszámítás a célszerűbb.

— Árreform helyett átfogóbb árszintrendezést javasolt az egyik hozzászóló. A fogyasztóiár-emelkedést csak fokozatosan lehet végrehajtani a 80-as évek elején. Nem lehet megszüntetni viszont a vegyipari termékek beszerzésiár-támogatását.

— A hatékonyság alakulásáról is eltérőek a vélemények. Egyes hozzászólók szerint nőtt a termelés hatékonysága. Mások szerint viszont nem nőtt, hanem stagnált, sőt esetenként csökkent a hatékonyság, így e téren elég kedvezőtlen

a helyzet. Alapvetően fontos feladat a földel való hatékonyabb gazdálkodás.

A hozzászólók hangsúlyozták, hogy — az agrárolló mérséklődik, az árparitással szemben a jövedelemparitás került előtérbe;

— a vállalat szempontjából a gazdaságban maradt jövedelem az érdekes. A mezőgazdasági és ipari vállalatoknál megközelítően azonos volt az üzemi rendelkezésű jövedelem az elmúlt időszakban;

— felvetődött, hogy a mezőgazdaságban is kellene műszaki fejlesztési alapot létesíteni.

— Elhangzott olyan vélemény is, mely szerint az 1975. évi adatokra alapozott modellszámítások bázisa már elmozdult. Ezért indokolt lenne a modell paramétereit a jelenlegi helyzetnek megfelelően — 1976–1977. évi adatok alapján — újból megállapítani.

A MEZŐGAZDASÁGI KISTERMELÉS HELYZETE ÉS FEJLESZTÉSÉNEK GAZDASÁGI KÉRDÉSEI

VARGA GYULA dr.

Az Agrárgazdasági Kutató Intézetben 1976 és 1977 folyamán átfogó kutatásokat folytattunk a mezőgazdasági kistermelés témakörében.¹ A termelés volumenének és szerkezetének elemzése, a változási tendenciák irányának és okainak, valamint törvényszerűségeinek feltárása mellett elsősorban arra törekedtünk, hogy javaslatokkal és ajánlásokkal segítsük a mezőgazdaság irányításában dolgozókat.

egy 20%-a vett részt, s a rendelkezésre álló statisztikai adatok feldolgozása mellett számos primer jellegű adatgyűjtést és feldolgozást is készítettünk. Közbeeső termékként elkészítettük, s az érdekeltek részére megküdtük a legfontosabb mezőgazdasági termékek kisüzemi termelésére vonatkozó költség- és jövedelemkalkulációinkat.

A KUTATÁS NÉHÁNY FŐBB EREDMÉNYE

1. A mezőgazdasági kistermelés jelentőségének másfél évtizede tartó viszonylagos csökkenése ellenére az ország szükségleteinek kielégítésében ma is és a jövőben is még nagy feladatok hárulnak a háztáji és kisegítő gazdaságokra. A kistermelés önálló szerepének fennmaradása mellett mind *fontosabbá válik árutermelő jellegének erősödése*, a kisüzemekből kikerülő termékek szerepe a hazai lakosság ellátásá-

A KUTATÁSMÓDSZERE

A szerteágazó témakör alapos felderítésére csoportos kutatást szerveztünk. A munkában az intézet kutatóinak mint-

¹ A munkakollektíva tagjai: Béres Ferenc, Csepely-Knorr András, Dzur Magdolna, Fadgyas Klára, Guba Mária, Hegedűs János, Kiss Gábor, László Lajosné, Németi Lászlóné, Papp Zsolt, Rácz Lajos, Sövényházy Zoltánné, Szegő Lajos, Szilágyi Zsolt, Tóth Attila, Varga Gyula és Zsuffa Ervinné.